

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Інтернаціоналізація вищої освіти України
в умовах полікультурного світового простору:
стан, проблеми, перспективи**

МАТЕРІАЛИ ПІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Маріуполь, 18-19 квітня 2018 року)

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2018

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Відповідальні редактори: д.ф-м.н., проф. **М. Стріха**; чл.-кор. НАПН України, д.пед.н., проф. **О. Топузов**; **І. Стокоз**; чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. **К. Балабанов**

Члени редколегії: проф. **Х. Бакірдіс**; акад. НАН України, чл.-кор. НАПН України, д.соціол.н., проф. **В. Бакіров**; д.філол.н., проф. **О. Бондарева**; д.е.н., проф. **О. Булатова**; проф. **К. Іллюмінаті Поркарі**; проф. **В. Карайоргіс**; д.політ.н., проф. **С. Корнеа**; **О. Кочурін**; д.філос.н., с.н.с. **С. Курбатов**; акад. НАПН України, д.е.н., проф. **А. Мазаракі**; **Н. Оксенчук**; д.політ.н., проф. **І. Оніщенко**; д.філол.н., проф. **О. Павленко**; чл.-кор. НАПН України, д.філос.н., проф. **П. Саух**; к.ю.н. **М. Семенишин**; к.політ.н., проф. **М. Трофименко**; д.соціол.н., проф. **С. Щудло**.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол № 9 від 28.03.2018)

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 646 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи», які різнобічно висвітлюють питання інтернаціоналізації вищої освіти; розглядаються фактори, що впливають на створення нових можливостей і підвищення доступності вищої освіти та забезпечення її якості; окремо приділено увагу проблемам нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України, академічній мобільності, розвитку лідерського потенціалу університетів і конкурентоспроможності сучасних вишів в умовах глобалізації; розглядаються проблеми підготовки вчителя Нової української школи. Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти.

8. Украинская наука: как работают, так и платят. URL: <http://asn.in.ua/ru/news/publishing/69775-ukrainskaja-nauka-kak-rabotajut-tak-i-platjat.html> (дата обращения: 25.03.2018)

9. Чому українським студентам важко дорівнятися до американських. URL: <http://svitua.com.ua/news/201708/4707-chomu-ukrayinskym-studentam-vazhko-dorivnyatysya> (дата звернення: 25.03.2018).

T. Ivanova

MODERN CONDITIONS OF THE FORMATION OF COMPETITIVENESS OF EDUCATION WORKER

The article deals with topical issues of the formation of a competitive personality of a contemporary educator. The main external and internal problems in the field of education and training of specialists, which are connected with the outflow of foreign citizens abroad and the devaluation of the values of the domestic education system, are indicated. The guidelines for improving the situation by means of forming the competitiveness of the education worker and his motivation to self-improvement and professional self-development are shown.

Keywords: competitiveness, outflow of youth, motivation.

УДК 331.552.4

Калініна С. П., Ланська С. П.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ: ДОСВІД США

Проаналізовано досвід формування системи професійного розвитку Сполучених Штатів Америки як чинника конкурентоспроможності країни. Охарактеризовано особливості вищих навчальних закладів США. Визначено роль безперервного професійного розвитку у забезпеченні конкурентоспроможності робочої сили в країні. Відзначено, що розвиток трудового потенціалу є найдинамічнішим сектором освітньої структури США. Встановлено роль внутрішньофірмового розвитку людських ресурсів як визначальної особливості системи професійного навчання у США. Зроблено висновок щодо дієвості системи професійної освіти в країні. Підкреслено важливість американського досвіду для розбудови системи професійного розвитку України в умовах глобалізації.

Ключові слова: людські ресурси, конкурентоспроможність робочої сили, професійне навчання, освітня структура США.

Протягом останніх десятиріч професійна освіта набула ознак одного з найбільш розвинутих секторів економіки західних країн. Динамічні темпи суспільного розвитку тісно пов'язані зі швидкими змінами кількісних параметрів національних систем освіти, виникненням нових концептуальних підходів щодо змісту, організації та методів навчання, поширенням концепції безперервної освіти. Досвід провідних країн з розвинутою економікою свідчить про пряму залежність темпів розвитку виробництва, його конкурентоспроможності на світовому ринку від рівня професійної підготовки людських ресурсів. На сьогодні освіта розглядається як одна з провідних цінностей, без якої неможливий розвиток суспільства.

З урахуванням процесу активізації процесів глобалізації та світової тенденції розвитку якісно нового типу взаємодії між особистістю та суспільством, необхідно проаналізувати вже накопичений іншими країнами досвід в даному напрямку і виявити елементи, впровадження яких може сприяти формуванню ефективної системи професійного розвитку в Україні. При цьому особливу увагу слід приділити такому елементу системи освіти, як безперервність, що має на меті можливість постійного розвитку особистості в умовах постійної зміни зовнішнього середовища.

Так, у США сфера розвитку трудового потенціалу країни стала найдинамічнішим сектором освітньої структури. Боротьба за освіченого працівника набула досить стійкого характеру [1].

Робоча сила країни вважається однією з найбільш динамічних у світі, відкритою для нововведень та різного роду нетрадиційних рішень, особливо якщо це сприяє підвищенню конкурентоспроможності, покращенню якості життя і досягненню психологічно комфортного стану від результатів власної діяльності [2, с. 73]. Аналогічні тенденції можна виділити і в освітній сфері. Освітня система, створена з позицій американської прагматичної свідомості, завжди цінувалась високо, розглядалась як особистий капітал і як надбання держави. Зокрема, вища освіта забезпечує більш високу конкурентоспроможність на ринку праці, можливість соціальної мобільності тощо [2, с. 74].

Освітня система США є достатньо демократичною. Практично кожен випускник середньої школи має шанс вступити до вищого навчального закладу. Вимоги до абітурієнтів різняться залежно від штату, в якому розташований вищий навчальний заклад.

До вищих навчальних закладів більшість вступає після отримання диплому заключного рівня середньої школи (highschool diploma), в якому переважає загальна освіта з мінімальною спеціалізацією. Громадяни без даного документа можуть отримати його еквівалент (сертифікат чи диплом) з правом вступу до вищого навчального закладу після складання пакета спеціальних тестів із загального освітнього розвитку [2, с. 74].

Для зарахування, окрім результатів тестів, береться до уваги низка інших параметрів: результати співбесіди, рекомендації шкіл і вчителів, успіхи кандидата у позанавчальній діяльності (спорт, гуманітарна робота, мистецькі захоплення і досягнення тощо), соціальне походження і рівень забезпеченості, склад родини та ін. [3].

У США нараховується кілька тисяч різноманітних вищих навчальних закладів, які можна класифікувати різними способами. Зокрема, за структурою, рівнем і змістом навчання виокремлюють такі групи:

– *заклади заклади післясередньої освіти* різного роду і напівпрофесійні школи із програмами тривалістю від одного до трьох років із отриманням посвідчень низьких рівнів. Коротка освіта закінчується отриманням сертифіката про певні професійні вміння, більш тривала – присвоєнням асоційованого ступеня (*Associate Degree*) з правом виконання роботи рівня техніків і вступу на третій курс коледжів за бакалаврськими програмами;

– *місцеві і молодші коледжі* з дворічними програмами, виконання яких відкриває двері на третій курс «бакалаврських» коледжів та отримання асоційованого ступеня чи професійної ліцензії (*Occupational License*);

– *коледжі вільних мистецтв*, що є відмінною особливістю системи вищої освіти США, з викладанням майже виключно загальних дисциплін (історія, хімія, економіка тощо) і присудженням диплома бакалавра з домінуючим академічним та мінімальним професійним наповненням. Однак помітною є тенденція включати на заключних роках чотирирічної програми і професійні курси, що розширює можливості професійної діяльності випускників. Але для окремих спеціальностей, наприклад, медицини і права, для отримання професійної кваліфікації студент повинен пройти ще й програму післядипломного фахового навчання для досягнення рівня магістра в університетських школах;

– *загальноосвітні (comprehensive) коледжі* з присвоєнням ступеня як бакалавра, так і магістра (програми включають розвиваючі дофахові та поглиблюючі професійні частини). Більшість цих закладів готує вчителів, бізнесменів, фахівців, діяльність яких вимагає диплома магістра;

– *незалежні професійні школи* з бакалаврським (часто й магістерським) рівнем дипломів у сферах технології, мистецтв тощо. Маючи близький до закладів першої групи зміст програм, ці школи використовують більш кваліфікований персонал з університетською підготовкою;

– *університети* з правом підготовки докторів та усіма циклами навчання, які складають найбільш престижну групу вищих навчальних закладів. До них належать коледжі бакалаврського рівня, школи для навчання за рівнем магістра і вище. Часто цю групу диференціюють на вузчі, спираючись на рівень наукових досліджень (за кількістю та тематичною різноманітністю захищених щороку докторських дисертацій), обсяг наукового фінансування, наявність чи відсутність медичної школи з дослідною клінікою, спектр факультетів, кількість викладачів і студентів та співвідношення між ними.

Тож для тих, хто виявив бажання продовжити навчання після середньої школи та отримати фахову професійну підготовку, існують досить сприятливі умови, що свідчать про відкритість системи освіти США.

Щодо професійного розвитку працівників всіх рівнів в США, слід зазначити, що професійна підготовка не закінчується завершенням навчання у школі, вищому навчальному закладі, коледжі тощо, а триває протягом всього трудового життя. Інженери, менеджери, наукові співробітники, робітники кожні 3-4 роки протягом щонайменше декількох тижнів проходять курс перепідготовки або підвищення кваліфікації, з метою запобігання застаріванню знань [4].

Однією з особливостей функціонування системи професійного навчання у США є поширення внутрішньофірмового розвитку людських ресурсів, який характеризується різноманітністю змісту, форм і методів, зростанням професійного рівня спеціалістів служб управління людськими ресурсами, підвищенням питомої ваги коштів, які витрачаються на ці цілі, застосуванням новітніх інформаційних технологій.

Витрати американських компаній на перепідготовку та підвищення кваліфікації персоналу становлять до 5% прибутку, не враховуючи державних дотацій.

У США підготовка робітничих кадрів здійснюється у навчальних центрах на великих підприємствах. Формально навчальні центри належать до системи учнівства, оскільки професійна підготовка проходить на виробництві, а учні зараховуються до штату підприємства. Навчальні центри є потужними підрозділами корпорацій. Наприклад, навчальний центр машинобудівної корпорації «*General Electric*» складається з мережі спеціальних курсів (більше тисячі). Навчальні центри автомобільної корпорації «*Ford Motor Company*» випускають близько 1,5 тис. робітників на рік. Підготовку професійних менеджерів у США здійснюють 1500 вищих навчальних закладів. Перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників здійснюється за такими формами: короткотермінові курси при школах бізнесу, вечірні курси для навчання середньої та вищої ланки менеджменту, американські асоціації менеджменту, внутрішньофірмові курси підвищення кваліфікації для нижчої та середньої ланки керівництва, центри підвищення кваліфікації при коледжах [1].

Таким чином, у США сформована досить дієва система професійної освіти. Провідну роль у здобутті професійної підготовки відіграє мережа вищих навчальних закладів, які надають послуги за багатьма напрямками та є відкритими для всіх верств населення. Ступенева та гнучка система освіти дозволяє переривати навчання на будь-якому рівні, змінювати профіль навчання, продовжувати освіту. Безперервна професійна освіта персоналу визнана об'єктивним пріоритетом економічного розвитку на мікрорівні – підприємства за власні кошти здійснюють перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників, визнаючи необхідність інвестицій у людський капітал.

Список використаної літератури

1. Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. Управління трудовим потенціалом: навч. посіб. Київ, 2005. 403 с.
2. Калініна С. П. Ковалевська В. В., Ланська С. П. Формування якості робочої сили в системі управління людськими ресурсами. Донецьк, 2010. 354 с.
3. Степко М.Ф., Клименко Б. В., ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Болонський процес і навчання впродовж життя: Монографія. Харків, 2004. 112 с.
4. Заюков І.В. Освітні інновації як основа якісних змін в економіці та розвитку трудового потенціалу. *Електронне наукове видання матеріалів конференції IX міжнародна науково-практична конференція «Гуманізм та освіта»*. URL: <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2008/txt/zayukov.php> (дата звернення: 25.03.2018).

S. Kalinina, S. Lanska

PROFESSIONAL EDUCATION AS A FACTOR OF COMPETITIVENESS OF LABOUR FORCE: US EXPERIENCE

The experience of forming the system of professional development of the United States of America as a factor of competitiveness of the country is analyzed. The features of higher education institutions in the United States was characterized. The role of continuous professional development in ensuring the competitiveness of the labor force in the country is determined. The role of the internal affairs development of human resources as a defining feature of the system of professional training in the USA was established.

Keywords: human resources, labor force competitiveness, professional training, US educational structure.

УДК 378.014.54

Кислова Л. А., Мацука В. М.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У тезах розглянуто фактори забезпечення конкурентоспроможності сучасного університету на ринку освітніх послуг. Визначено фактори зовнішнього середовища: інформаційні, технологічні, соціально-демографічні, економічні, організаційні та ін. Показано вплив факторів внутрішнього середовища (фінансових, маркетингових, матеріально-технічних, управлінських та ін.) на формування конкурентоспроможності університету. Запропоновано стратегічні інноваційні напрями забезпечення конкурентоспроможності університету в умовах глобалізації.

Ключові слова: університет, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, стратегія, інновації.

На ринку освітніх послуг посилюється конкуренція, що спричинено появою і зростанням чисельності недержавних закладів вищої освіти, зарубіжних конкурентів і підвищенням рівня вимог до якості освіти у зв'язку з формуванням єдиного освітнього простору [1]. У цих умовах змінюється статус закладу вищої освіти, він стає суб'єктом ринкових відносин і виступає як товаровиробник освітніх послуг.

Конкурентні переваги – фактори, що визначають перевагу над конкурентами, вимірювані економічними показниками. До конкурентних переваг закладів вищої освіти належать: НДДКР, ноу-хау, унікальні технології, здатність створювати конкурентоспроможні освітні послуги; інноваційність; наявність висококваліфікованого професорсько-викладацького складу; добре відпрацьований, ефективний навчальний процес; сильний бренд; зв'язок з потенційними споживачами освітніх послуг; можливості лобювання інтересів (зв'язку з держструктурами); здатність забезпечення фінансування (зв'язок з фінансовими інститутами та інвесторами). Університетам доводиться нарощувати конкурентну перевагу, завойовувати міцні позиції на ринку.

На нашу думку, рівень конкурентоспроможності закладу вищої освіти визначається власними особливостями організацій, а також впливом різноманітних факторів зовнішнього (інформаційні, технологічні, соціально-демографічні, економічні, організаційні та ін.) та внутрішнього (фінансові, маркетингові, матеріально-технічні та ін.) середовища.

Фактори зовнішнього середовища відображають сукупність тих умов, до яких адаптується університет. Під зовнішніми чинниками розуміють формальні правила діяльності університету на даному регіональному, національному або світовому ринку, вони мають опосередкований характер. Внутрішні чинники визначають як можливість, так і ефективність процесу адаптації. При цьому